

Наукова робота під шифром “Зелена планета”

на тему:

**«ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАНІ
ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ »**

2018

ЗМІСТ

Вступ.....	2
Розділ 1. Державно-правова охорона довкілля.....	6
1.1. Механізм забезпечення екологічної безпеки в Україні.....	6
1.2. Способи негативного впливу на природне середовище.....	12
Розділ 2. Можливості сучасних криміналістичних засобів та методів для з'ясування обставин при розслідуванні екологічних злочинів.....	16
2.1 Застосування техніко-криміналістичних засобів при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів проти довкілля.....	17
2.2. Можливості судових експертиз при розслідуванні злочинів проти довкілля.....	22
Висновки.....	27
Список використаних джерел.....	29
Додатки.....	31

ВСТУП

Екологічні проблеми сьогодення набули без перебільшення глобального та системного характеру. Зміна клімату, знищення озонового шару, ерозія ґрунтів, випадіння кислотних дощів, зростання кількості викидів та відходів, збільшення споживання генно-модифікованих продуктів та чимало інших факторів є стійкими, поширеними і масштабними процесами, що вкрай негативно відображаються на стані довкілля. Більш того, традиції природокористування, а саме звичка, що сформувалася протягом багатьох років щодо полювання, риболовлі, порубок лісу як засобу забезпечення їжею і будівельними матеріалам призвели до того, що посягання на суспільні відносини щодо охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів, незаконне їх захоплення навіть не ідентифікуються окремими верствами населення як злочин. У свою чергу, зростання кількості злочинів проти довкілля завдає не тільки матеріальних, але й моральних втрат суспільству і державі, заподіює непоправної шкоди природі, і на жаль, здоров'ю людей. Саме тому внаслідок цих та інших причин боротьба зі злочинами проти довкілля не може залишитися поза нашою увагою і є актуальною проблемою для вивчення.

Актуальність теми. В останні роки в Україні збільшилася кількість випадків порушення правил екологічної безпеки. Спеціальні урядові комісії з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного характеру називають переважно тільки дві причини аварій: зношення техніки та людський фактор (зокрема, розвал промисловості, різке зменшення фінансових можливостей підприємств, що призвели до фактичного закриття фінансування програм, спрямованих на заміну старої техніки та на забезпечення належних умов праці, підтримання техніки безпеки на виробництві).

Основне завдання держави полягає у регулюванні відносин у сфері охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання та ліквідації негативного впливу

господарської та іншої діяльності на довкілля.

Для виконання зазначеного завдання держава реалізує екологічну політику, визначає юридичну відповідальність за порушення у сфері довкілля.

Ефективність боротьби зі злочинами у сфері довкілля залежить від розробки та застосування наукових рекомендацій щодо виявлення та усунення причин, що сприяють вчиненні екологічних правопорушень. Важливу роль у цьому процесі відіграє не лише розробка ефективних правових норм по охороні довкілля, а й криміналістичних засобів та методів встановлення обставин порушення норм екологічної безпеки. Ефективність розслідування зазначених злочинів, на нашу думку, напряму залежить від професійного, якісного, повного та всебічного застосування спеціальних знань при розслідуванні злочинів проти довкілля.

У юридичній літературі різним аспектам, які стосуються проблем злочинності у сфері довкілля, приділялась увага у роботах відомих вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі криминології, кримінального права та процесу, криміналістики. Серед них: Ю.П. Аленін, О.М. Бандурка, В.К. Весельський, Г.П. Власова, А.Ф. Волобуєв, В.І. Гаєнко, В.Г. Гончаренко, О.М. Джужа, Н.І. Клименко, С.О. Книженко, В.А. Колесник, О.Н. Колесниченко, В.О. Коновалова, В.П. Корж, О.В. Курман, В.К. Лисиченко, В.Г. Лукашевич, Г.А. Матусовський, Т. П. Матюшкова, О.Р. Михайленко, О.В. Одерій, Д. В. Пашнєв, М.А. Погорецький, Г.С. Поліщук, М.В. Руденко, В.Я. Тацій, С.С. Чернявський, В.Ю. Шепітько, М.Є. Шумило, В.Д. Юрчишин, М.П. Яблоков та ін.

Екологічна ситуація, що склалась в Україні, зумовлена значним рівнем латентності злочинів проти довкілля (близько 73 %), у зв'язку із чим зазначені правопорушення не знаходять свого адекватного відображення в офіційній статистиці. За даними Державної служби статистики України питома вага злочинів проти довкілля у загальній структурі злочинності в Україні за період 2010–2017 років становить 0,56 %. Особливості правозастосовчої практики у сфері охорони природного середовища значною мірою зумовлені оцінкою

злочинів проти довкілля як таких, що не становлять великої суспільної небезпеки, а тому з боку держави не приділяється належна увага протидії екологічній злочинності та розробці дієвих механізмів розслідування цієї категорії злочинів.

Ці обставини і визначили вибір теми наукової роботи, її теоретичну та практичну значимість.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в аналізі сучасного стану екологічної політики в Україні та ефективності застосування спеціальних знань при розслідуванні злочинів проти довкілля.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

- розглянути структуру державно-правового механізму забезпечення екологічної безпеки в Україні;
- проаналізувати сучасні способи негативного впливу на природне середовище;
- розглянути арсенал сучасних техніко-криміналістичних засобів, що використовуються для встановлення обставин порушення норм екологічної безпеки та надати рекомендації щодо їх застосування;
- проаналізувати можливості судових експертиз для встановлення істини при розслідуванні злочинів проти довкілля.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час розслідування злочинів проти довкілля.

Предмет дослідження – особливості застосування спеціальних знань при розслідуванні злочинів проти довкілля.

Методи дослідження. Методичну основу наукової роботи склала сукупність методів наукового пізнання, основним з яких є діалектичний метод. У процесі дослідження було використано загальнонаукові методи пізнання: історичний, системно-структурний, формально-логічні, конкретно-соціологічні, а також статистичні методи збору, узагальнення та аналізу інформації, що дало можливість отримати найбільш повне уявлення про явище, яке досліджується, та здійснити обґрунтування нових положень, теоретичних висновків,

пропозицій і практичних рекомендацій.

Методологічне підґрунтя роботи становлять положення теорії пізнання, загальної теорії криміналістики та кримінального процесу.

Нормативну базу дослідження склали Конституція України, міжнародно-правові акти, нормативно-правові акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств і відомств України, інші чинні законодавчі та нормативно-правові акти, спрямовані на забезпечення екологічної безпеки.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в науковій роботі положення, пропозиції й висновки можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій сфері – для подальшого розроблення методики розслідування злочинів проти довкілля;
- у освітньому процесі – при викладанні криміналістики та дисциплін з особливостей розслідування окремих видів злочинів;
- у практичній діяльності – під час розслідування злочинів проти довкілля.

Структура наукового дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дослідження – 36 сторінок. З них 28 сторінок тексту, 2 сторінки списку використаної літератури, який налічує 16 найменувань.

Ключові терміни та слова: екологічна безпека, злочини проти довкілля, негативний вплив на природне середовище, науково-технічні засоби, судові експертизи.

РОЗДІЛ 1 ДЕРЖАВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ

Правові основи державної екологічної політики закладені у Декларації про державний суверенітет України й Основному Законі України, які закріплюють обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку, гарантуючи громадянам право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище.

1.1. Механізм забезпечення екологічної безпеки в Україні

Конституція України одним із обов'язків держави визначає забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу (ст. 16).

Всі природні багатства нашої країни – земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони згідно з Конституцією України (ст. 13), є об'єктами права власності Українського народу. Стаття 66 Конституції України зобов'язує кожного громадянина не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані ним збитки.

Аналіз норм Основного Закону України дозволяє стверджувати, що конституційними екологічними правами є (ст. 50):

- а) право на безпечне для життя і здоров'я довкілля (право на екологічну безпеку);
- б) право на відшкодування шкоди, завданої порушенням права на безпечне для життя і здоров'я довкілля (право на відшкодування екологічної шкоди);

в) право на вільний доступ до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту та на її поширення (право на екологічну інформацію) [1].

Державна охорона довкілля регламентована нормами, що містяться в екологічному і природо ресурсному законодавстві, яке є дуже об'ємним та складним. Протиправні дії проти довкілля та форми відповідальності за них згадуються у таких нормативно-правових актах:

- Законах України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про поводження з радіоактивними відходами», «Про екологічну експертизу», «Про тваринний світ», «Про природно-заповідний фонд України», «Про мисливське господарство та полювання», «Про рослинний світ», «Про Червону книгу України», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення»;

- Земельному кодексі, Лісовому кодексі, Водному кодексі;

- постановах Кабінету Міністрів України, що затверджують: «Правила охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами», «Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку», «Правила охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами»;

- окремих інструкціях (наприклад, Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ питних і технічних підземних вод, затвердженої наказом Державної комісії по запасах корисних копалин від 4 лютого 2000 р. № 23);

- Постанові Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р. № 17 тощо.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 70) встановлено, що визначення складу екологічних правопорушень та злочинів, порядок притягнення винних до адміністративної та кримінальної

відповідальності за їх вчинення встановлюється відповідно Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України.

Екологічні правопорушення залежно від об'єкта посягань поділяють на такі види:

1) у галузі використання природних ресурсів (природноресурсові): земельні, надрові (гірничі), водні, лісові, фауністичні (тваринні), рослинні та атмосферні;

2) у галузі охорони навколишнього середовища (природоохоронні): порушення природоохоронних вимог на стадії прийняття рішень; порушення природоохоронних вимог у процесі здійснення господарської та іншої діяльності; порушення вимог охорони територій і об'єктів природно-заповідного фонду, курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон та інших територій, що підлягають особливій охороні;

3) у галузі екологічної безпеки (екологонебезпечні): невиконання заходів щодо запобігання виникненню та ліквідації наслідків надзвичайних екологічних ситуацій; порушення вимог екологічної безпеки у процесі здійснення різних видів діяльності.

За окремими інститутами екологічного законодавства виділяють: порушення у сфері права власності на природні ресурси; порушення у сфері права природокористування; правопорушення у сфері відтворення природних ресурсів; правопорушення у сфері екологічної експертизи; екологічні правопорушення у сфері застосування економічних заходів щодо використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища; порушення прав громадян на екологічно безпечне навколишнє природне середовище;

За мірою екологічної небезпеки і заходами державного примусу екологічні правопорушення поділяються на: екологічний злочин, за який настає кримінальна відповідальність; екологічне адміністративне правопорушення, за вчинення якого настає адміністративна відповідальність; екологічний дисциплінарний вчинок, за скоєння якого настає дисциплінарна

відповідальність; екологічний майновий делікт, за наявності якого настає майнова відповідальність.

Відповідно до структури екологічних правовідносин юридична відповідальність у цій сфері становить певну систему залежно від різних критеріїв. Залежно від ступеня тяжкості й застосовуваних санкцій та інших заходів реагування юридичну відповідальність в екологічній сфері поділяють на кримінальну, адміністративну, матеріальну, дисциплінарну та цивільно-правову.

Особливе місце у системі еколого-правової відповідальності займають злочини проти довкілля, що визначаються в юридичній літературі як передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, які посягають на навколишнє природне середовище чи його окремі сфери (повітря, землю, надра, води тощо). Кваліфікація таких діянь передбачена у розділі VIII Особливої частини Кримінального кодексу.

Як зазначено у постанові Пленуму Верховного Суду України («Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р. № 17): Злочини та інші правопорушення проти довкілля посягають на суспільні відносини у сфері охорони конституційного права громадян на безпечне довкілля, а також у сфері охорони, використання, збереження і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання й усунення негативного впливу господарської та іншої діяльності людини на навколишнє природне середовище, збереження генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій, а також природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною [3].

Переважає частина кримінально-правових норм екологічного характеру безпосередньо перетинається з адміністративними. У чинному Кримінальному кодексі законодавець вирішив цю проблему шляхом конструювання деяких складів злочинів, що «межують» з адміністративними правопорушеннями, як матеріальних, тобто, тих, які вважаються закінченими з моменту настання

злочинних наслідків (наприклад, загибель людей, екологічне забруднення територій, негативний вплив на здоров'я людей, істотна шкода, інші тяжкі наслідки). У випадках, коли склад злочину носить формальний характер, вказуються ознаки, що характеризують спосіб його вчинення, місце, мотиви. Так, розглядаючи диспозиції статей, що встановлюють відповідальність за забруднення окремих об'єктів довкілля (частина 1 статей 239, 241, 242, 243 КК), можна зробити висновок, що критерієм відмежування від аналогічних адміністративно-правових норм є створення небезпеки для життя, здоров'я людей чи довкілля. Вказані статті не потребують настання хвороб та інших тяжких наслідків, лише вказуючи на таку ознаку забруднення як шкідливість, що створює небезпеку для життя, здоров'я людей та довкілля. Але ж будь-яке забруднення шкідливе для здоров'я і довкілля. Питання лише у ступені шкідливості.

Зауважимо, що однією з головних функцій національного кримінального законодавства є охорона навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки (як умови нормального існування та життєдіяльності людини). Саме вказівка у КК на те, що кримінальне законодавство має завданням охорону довкілля і запобігання злочинам (ст. 1 КК України), підкреслює його екологізацію та активний запобіжний характер. Це також відповідає сучасному значенню проблеми ефективності охорони навколишнього природного середовища і сприяє забезпеченню єдності у підходах до криміналізації та пеналізації посягань у сфері екології.

За своїм безпосереднім об'єктом усі злочини проти довкілля можуть бути поділені на такі *групи*:

- 1) злочини проти екологічної безпеки (статті 236, 237, 238 і 253 КК);
- 2) злочини у сфері землевикористання, охорони надр, атмосферного повітря (статті 239, 239-1, 239-12, 240, 241 і 254 КК);
- 3) злочини у сфері охорони водних ресурсів (статті 242, 243 і 244 КК);
- 4) злочини у сфері лісовикористання, захисту рослинного і тваринного світу (статті 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251 і 252 КК).

Серед норм, які складають розділ VIII Особливої частини КК «Злочини проти довкілля», доцільно виділити дві групи: по-перше, норми, що *встановлюють* відповідальність за посягання на навколишнє середовище в цілому та носять загальний характер; по-друге, норми, що *охороняють* окремі елементи чи об'єкти довкілля.

1.2. Способи негативного впливу на природне середовище

Серед способів вчинення злочинів проти довкілля, особливу групу складають способи, що пов'язані з негативним впливом на природне середовище, погіршенням його стану – це ст.ст. 236 «Порушення правил екологічної безпеки»; 237 КК «Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення»; 241 КК «Забруднення атмосферного повітря»; 242 КК «Порушення правил охорони вод»; 243 КК «Забруднення моря»; 239 КК «Забруднення або псування земель», 240 КК «Порушення правил охорони або використання надр»; 247 КК «Порушення законодавства про захист рослин»; 253 КК «Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля» [2].

Отже, негативний вплив на природне середовище, погіршення його стану має місце через:

1. Порушення встановлених правил стосовно конкретних об'єктів довкілля або невжиття відповідних заходів при ліквідації екологічного забруднення (ст.ст.236, 237, 240, 242, 247, 253 КК) [1].

Для злочинів, що посягають на екологічну безпеку взагалі, тобто на довкілля в цілому та конституційні екологічні права громадян, досить часто суб'єктивні фактори визначають спосіб вчинення злочину. Так, посадові порушення або некомпетентність осіб призводять до порушення загальних та спеціальних екологічних правил, а найчастіше спосіб вчинення злочину вписується в службову або виробничу діяльність порушника і складається з комплексу різних дій (бездіяльності), не відповідаючи вимогам правил по охороні довкілля. Тобто, порушення екологічних правил становить протиправність діяння і розглядається як вибір такого варіанту поведінки, який суттєво відрізняється від приписів, встановлених правилами діючих нормативно-правових актів [4]. Звідси, спосіб злочину може найти своє відображення у письмових або усних розпорядженнях керівників установ та організацій, у діях осіб, які безпосередньо відповідають за це. Стосовно

бездіяльності, то вона виражається у невиконанні приписів органів державного екологічного контролю, закону про екологічну експертизу, яким встановлено, що для відкриття фінансування, планування, будівництва об'єктів господарської та іншої діяльності необхідно позитивний висновок державної екологічної експертизи. Невиконання положень такої експертизи або зовсім її відсутність є одним із способів вчинення злочину проти довкілля (наприклад, порушення правил екологічної безпеки ст. 236 КК).

При невжитті заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення (ст.237 КК) спосіб вчинення злочину пов'язаний з: а) невиконанням (тобто бездією) відповідною особою покладеного на неї обов'язку з ліквідації наслідків екологічного забруднення; б) виконанням винною особою своїх обов'язків з ліквідації або усунення наслідків екологічного забруднення не в повному обсязі або з порушенням правил проведення зазначених заходів.

Приймаючи до уваги різноманіття встановлених нормативно-правовими актами екологічних правил, і як наслідок, злочинних прояв екологічної спрямованості, зазначений спосіб – порушення правил – включає до себе достатньо широкий спектр під способів, характерних для конкретного злочину. Так, при порушенні правил охорони або використання надр (ст. 240 КК) спосіб буде різним в залежності від стадій проектування, розміщення, будівництва, вводу до експлуатації та ін. [5] Більш того, спосіб конкретного способу вчинення злочину проти довкілля переважно визначається злочинними та професійними навичками особи, обстановкою вчинення злочину, наявністю технічних та транспортних засобів, часом.

2. Забруднення або псування певних екологічних об'єктів. Аналіз структури злочинності проти довкілля свідчить, що найбільшу частку займають злочини, що пов'язані з забрудненням або псуванням земель (2/3 від усіх злочинів зазначеної категорії або 66%). Порушення правил охорони вод і забруднення атмосферного повітря становлять 17% та 10 %. Найрідше виявляються злочини, що пов'язані з порушенням правил екологічної безпеки (4%) та забруднення моря (3%.) [6, с.8]. Злочинне забруднення обумовлено

порушенням встановлених правил і виявляється як в активній так і пасивній формі, незалежно від того чи навмисно або з необережності вчинено злочин. Законодавець передбачив кримінальну відповідальність за забруднення: а) земель (ст. 239 КК; у тому числі і водного фонду ст. 239-2 КК); б) атмосферного повітря (ст. 241 КК); в) моря (ст. 243 КК). Що стосується псування, зокрема земель, то це є порушення природного стану земель без обґрунтованих проектних пропозицій, погоджених та затверджених у встановленому порядку, забруднення їх хімічними та радіоактивними речовинами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами і стічними водами; порушення родючого шару ґрунту, невиконання вимог встановленого режиму використання земель, а також використання земель способами, що погіршують їхню природну родючість [7, с. 285; 8]. Землі вважаються забрудненими чи зіпсованими [9], коли перевищені граничнодопустимі нормативи концентрацій небезпечних речовин у ґрунтах і їх не можна використовувати за цільовим призначенням [7, с.285]. Що стосується забруднення атмосферного повітря, то в юридичній літературі розуміють його по-різному: 1) як результат викиду до атмосфери певної речовини – надходження речовини хімічного або біологічного походження або суміші таких речовин, що може прямо або опосередковано спричинити наслідки, зазначені в ч. 2 ст. 241 КК; 2) як надходження в атмосферне повітря або утворення в ньому шкідливих (забруднювальних) речовин у концентраціях, які перевищують встановлені державою екологічні нормативи [10, с. 121]; 3) як привнесення до складу атмосферного повітря або утворення в ньому забруднювальних речовин у концентрації, яка перевищує нормативи якості і рівні природного вмісту; 4) як викид в атмосферу шкідливих для здоров'я людей відходів промислового виробництва. Головним висновком із цього є те, що забруднення – це діяння людини (тобто дія або бездіяльність), а не наслідок, оскільки наслідки цього діяння зазначені в ч. 2 ст. 241 КК України. Типовим способом забруднення атмосферного повітря є залповий викид [10] забруднювальних речовин при порушенні технологічних режимів експлуатації установок та споруд, де

основним елементом злочину є вчинення дій, що порушують правила викиду до атмосфери забруднюючих речовин або є порушенням експлуатації установок, споруд та інших об'єктів. При цьому, основними джерелами антропогенного забруднення вод та атмосферного повітря є промисловість, теплоенергетика, нафто та газопереробка, транспорт, житлово-побутове господарство, сільське господарство, тваринництво. Забруднення атмосферного повітря може відбуватися і шляхом бездіяльності (18 % випадків), тобто коли особа, яка могла перешкодити настанню суспільно небезпечних наслідків, не зробила цього. У свою чергу, основними способами забруднення вод є: порушення правил складування, зберігання, несанкціоноване захоронення побутових і промислових відходів, хімічних добрив, отрутохімікатів; наднормативні викиди підприємствами забруднюючих речовин в атмосферне повітря без дозволу спеціально-уповноваженого органу виконавчої влади; систематичні викиди та скидання повністю (або недостатньо) неочищених і не знешкоджених речовин (стічних вод та шкідливих речовин) у водні об'єкти або атмосферне повітря [5, с.4-5]. Означені дії призводять до переповнення ємностей накопичення відходів, прориву дамб, аварій на промислових системах каналізації, порушень цілісності магістральних продуктопроводів тощо. В цілому, злочинне забруднення довкілля можна класифікувати за наступними критеріями: а) просторовим поширенням (локальні, регіональні, глобальні); б) за силою та характером дії на навколишнє середовище (залпове та перманентне); в) за типом походження (фізичне, механічне, хімічне, біологічне) [5, с.8]; г) за наслідками (у залежності від сукупної шкоди – відновлювана або не відновлювана).

РОЗДІЛ 2.

МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА МЕТОДІВ ДЛЯ З'ЯСУВАННЯ ОБСТАВИН ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ

Велика кількість нормативно-правових актів, які забезпечують захист екологічних прав, ускладнює їх використання органами, що здійснюють екологічний контроль та органами розслідування. Це негативно впливає на своєчасність виявлення ознак злочинів проти довкілля, оперативність їх розслідування та запобігання, притягнення винних до кримінальної відповідальності, відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю та здоров'ю людини, більше того, недостатньо вирішеними є питання забезпечення раціонального використання та охорони надр, вивчення підстав та умов юридичної відповідальності за порушення природноресурсового та екологічного законодавства, запобіжних заходів компенсації шкоди, завданої порушеннями екологічного та природноресурсового законодавства

До факторів, що знижують ефективність спільної діяльності правоохоронних і природоохоронних органів щодо охорони навколишнього природного середовища, належить недостатній рівень використання спеціальних знань у галузі екології й суміжних природничих наук при виявленні й судовому розгляді екологічних правопорушень з метою встановлення фактичних обставин негативного антропогенного впливу на довкілля.

2.1. Застосування техніко-криміналістичних засобів при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів проти довкілля

Ефективне розслідування злочинів проти довкілля неможливе без застосування науково-технічних засобів. Вони забезпечують якісне виявлення, вилучення та фіксацію слідів, що в подальшому доказами в кримінальному провадженні. Зважаючи на можливості сучасних техніко-криміналістичних засобів, вони застосовуються при проведенні всіх слідчих (розшукових) дій в ході розслідування екологічних злочинів: огляд місця події, освідування, допит, слідчий експеримент, обшук, проведення експертиз тощо.

У межах цієї категорії кримінальних проваджень найчастіше, залежно від слідчої ситуації, застосовують техніко-криміналістичні засоби для пошуку матеріальних носіїв інформації про злочин:

- знарядь злочину (інструментів, легкозаймистих та агресивних рідин, розпилювачів барвників тощо);
- мікрооб'єктів (мікрочасток лакофарбових покриттів, волокон з тканини одягу тощо);
- мікрослідів (подряпин, нашарування металу);
- інформаційних слідів: відео - та аудіо інформації на довготривалих носіях інформації (наприклад, на жорстких дисках комп'ютерів, у тому числі й у вбудованій пам'яті портативної оргтехніки, вилученої у злочинців: ноутбуках, планшетах, органайзерах, мобільних телефонах, диктофонах тощо);
- інформації у розподілених базах комп'ютерних мереж (наприклад, на серверах регіональних інтернет-провайдерів, серверах державних відомчих локальних комп'ютерних мереж, серверах операторів мобільного зв'язку, серверах державних і приватних телекомпаній тощо).

Результати аналізу кримінальних проваджень, пов'язаних з розслідуванням злочинів проти довкілля, дозволяють дійти висновку, що для

інформаційного забезпечення розслідування таких злочинів слід шукати та вилучати такі джерела інформації:

- матеріали відеозапису з камер відеоспостереження охоронних систем адміністративних будівель, і приміщень приватних осіб;

- матеріали відеозапису з відео реєстраторів транспортних засобів приватних осіб;

- матеріали відеозапису з відеокамер операторів телеканалів, відзнятих під час офіційної трансляції масових заходів;

- відеозаписи з мобільних телефонів, планшетів що зберігаються за місцем проживання (роботи) підозрюваних осіб, їхніх родичів, інших членів злочинної групи;

- записи перемовин з телефонів осіб, причетних до вчинення злочину, та дані про час вхідних і вихідних дзвінків, місцезнаходження абонента у відповідній соті стільникової мережі, що зафіксовані на серверах операторів мобільного зв'язку;

- матеріали оперативної відео зйомки масових заходів, проведеної працівниками МВС України та СБУ, де зафіксовано кримінальні правопорушення, пов'язані з розслідуванням злочинів проти довкілля, тощо [12].

Особливістю техніко-криміналістичного забезпечення розслідування зазначених вище злочинів є те, що під час проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема під час огляду місця події, спеціаліст не завжди може забезпечити повноту вилучення носіїв інформації, надати попередню оцінку інформативної значущості вилучених програмних і апаратних засобів, вжити заходів для максимального збереження інформаційних слідів [12]. У разі виявлення та вилучення матеріалів аудіо - та відеозапису, комп'ютерних програм, інформації, що міститься на серверах мобільного зв'язку, а також власне мережевих засобів виникає потреба у спеціальному обладнанні, залученні відповідних профільних фахівців. Насамперед це стосується обладнання, необхідного для забезпечення вилучення об'єктів комп'ютерно-технічної

експертизи, експертизи відео та звукозапису [13]. Таке обладнання має містити комплекти адаптерів для зовнішніх носіїв пам'яті (жорсткі диски, флеш-карти, напівпровідникові чіпи пам'яті тощо), шлейфи із системними інтерфейсами «Date Buss-», «Adres Buss», а також USB-конекторами, AD, DC-конвертерами.

З огляду на важливість для всього процесу розслідування такої слідчої (розшукової) дії як огляд місця події, застосування техніко-криміналістичних засобів при її проведенні дозволяє забезпечити якісне виявлення, фіксацію та вилучення слідової картини в повному обсязі. Стосовно злочинів проти довкілля поняття «місце події» має своєрідний характер. Так, насамперед місце події щодо злочинів проти довкілля має такі характеристики: як правило, це місце поширення забруднення і місце виявлення наслідків порушень спеціальних правил у вигляді загибелі тварин, захворювання людей та ін.; місце події визначається за розмірами тієї території, де зосереджено сліди події; огляд місця події в усіх випадках вимагає залучення спеціалістів, спрямованість кваліфікації яких визначається слідчим відповідно до характеру події.

Результати забруднення довкілля можуть мати різні форми — від забруднення повітря до забруднення ділянок прісних вод, виробничих споруд та ін. Швидка зміна наслідків події — природна (активне пересування повітряних мас, зміна атмосферних умов) або штучна, розпочата, зокрема, з метою усунення наслідків їхнього приховування — визначає невідкладність огляду місця події або декількох місць, якщо подія відбувалася таким чином, що її сліди утворилися в різних місцях. Зазвичай, місцем події при розслідуванні екологічних злочинів є значна за розмірами ділянка місцевості, дослідження якої ускладнюється її рельєфом та небезпечною екологічною ситуацією, пов'язаною з подією правопорушення. В таких умовах вирішити завдання розслідування дозволяє використання квадрокоптерів та методу аерофотозйомки під час огляду місця події.

Метод аерофотозйомки за допомогою квадрокоптерів застосовується, як правило, при техногенних катастрофах чи надзвичайних ситуаціях для оцінки

масштабів аварії, оскільки такий фотознімок дає уяву про загальну картину обстановки місця події.

Мал. 1. Квадрокоптер з HD камерою

Однією з сучасних розробок є сферична відео зйомка. На відміну від традиційної під час фіксації об'єктів камери охоплює 360° оточуючого середовища по горизонталі та 180° по вертикалі, завдяки чому повністю фіксує навколишню обстановку місцевості, що зводить до мінімуму можливість втрати будь-якої інформації під час відео фіксації огляду місця події. Перевагою такого відео є те, що користувач під час його перегляду за бажанням може сам маніпулювати положенням відеокамери і повертати її у потрібний бік.

Мал. 2. Пристрій для сферичної відеозйомки

Нині застосовують два варіанти сферичної відео зйомки, які відрізняються один від одного за технологією зйомки. За першого варіанту відеозапис здійснюють одночасно на кілька відеокамер, які розміщені під певним кутом одна до одної. Потім ці відеозаписи «зшивають» за допомогою спеціального програмного забезпечення в єдиний файл, який можна переглядати за допомогою звичайного відео програвача.

Мал. 3. Спеціальна насадка на об'єктив для сферичної відео зйомки

За другого варіанту зйомки застосовують спеціальну насадку на об'єктив відеокамери (до речі, такі насадки вже з'явилися і як додаткові гаджети до мобільних телефонів iPhone 4-6). Попри простоту цей варіант зйомки має великий недолік – невелику роздільну здатність відеозапису.

Перевагою цього виду зйомки перед традиційною є те, що оператор може не концентрувати уваги на певному об'єкті зйомки і не турбуватися стосовно того, що якийсь важливий момент залишиться поза його увагою, оскільки під час перегляду відео, користувач сам матиме змогу повернути кут зображення перегляду відео у потрібний бік.

Використання спеціалізованих програмно-апаратних комплексів спеціаліста для пошуку та вилучення під час слідчих (розшукових) дій інформаційних об'єктів може суттєво розширити можливості техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних з завданням шкоди довкіллю.

Водночас, як свідчать результати аналізу слідчої практики, у сфері техніко-криміналістичного забезпечення розслідування цієї категорії злочинів є багато невирішених питань, пов'язаних з упровадженням у діяльність органів досудового розслідування Національної поліції України, Експертної служби МВС України засобів автоматизації для вирішення завдань шляхом використання інтелектуальних інформаційних технологій. Рівень їх використання значно відстає від потреб сучасної слідчої практики, навіть порівняно з країнами ближнього зарубіжжя.

2.2. Можливості судових експертиз при розслідуванні злочинів проти довкілля

У процесі розслідування злочинів проти довкілля доводиться призначати різноманітні експертизи, завдяки яким вдається одержувати відповіді на численні питання. Однак при всій їх різноманітності є відносно невелике коло типових питань, які вирішуються за допомогою судово-експертних досліджень. Якщо наслідки негативного впливу на природне середовище очевидні, експертиза дозволяє встановити причини події, у тому числі причини захворювання або загибелі рослин, тварин, людей. При складності відповідних екологічних правил за допомогою експерта може бути встановлений факт їх порушення, а також відповідність вимогам безпеки для навколишнього природного середовища технічного проекту, іншої технічної документації певного господарського об'єкта, його устаткування, очисної споруди, технологічного процесу. До основних завдань судово-експертних досліджень у справах аналізованої категорії належить також визначення розміру матеріальної шкоди, заподіяної порушенням природоохоронних правил, і профілактичних заходів, які доцільно вжити з метою запобігання таких порушень у майбутньому.

Питання, що стосуються природи й концентрації шкідливих речовин, вирішуються в рамках судово-хімічної експертизи. З її допомогою можна одержати відповіді на питання, чи є в даних зразках повітря (грунту, води) забруднюючі речовини (компоненти, не властиві їх нормальному складу), і якщо так, то які саме й у яких концентраціях, чи перевищують вони гранично припустимі; чи належить дана речовина до розряду токсичних хімічних препаратів, які активно впливають на організм людини й навколишнє природне середовище; чи належить дана хімічна речовина до категорії шкідливо впливаючої на озоновий шар Землі тощо [14, с. 68; 15, с. 76-77].

У рамках токсикологічної експертизи встановлюється, чи містяться в наданих об'єктах (пробах повітря, води, ґрунту) отруйні речовини, шкідливі для

здоров'я людей, тварин, птахів, риб [15, с. 76-77]. Радіологічна експертиза дозволяє виявити в наданих об'єктах радіоактивні ізотопи й визначити їх вид [15, с. 77].

Сьогодні значні можливості в розслідуванні злочинів проти довкілля надає технічна експертиза. Важливу групу вирішуваних з її допомогою питань становлять ті, які спрямовані на встановлення характеру об'єктів дослідження і їх відповідностей вимогам екологічної безпеки: чи відповідає цим вимогам різна технічна документація, устаткування, очисні споруди, процес очищення викидів, використовувана сировина, матеріали, паливо, і якщо ні, то в чому виражається невідповідність; чи належить певний пристрій до системи очисних споруд даного об'єкта; яка здатність даної очисної споруди в порівнянні з нормативним очищенням, і якщо нижче її, то наскільки саме; чи допускають конструкція, технічний стан устаткування й режим експлуатації певного пристрою без застосування очисних споруд.

Різновидом технічної є технологічна експертиза. Коло вирішуваних нею питань, як правило, таке: а) чи відповідає технологічний режим затвердженому проекту (нормативним вимогам), і якщо ні, то в чому полягає невідповідність і як впливає на екологічну безпеку виробництва; б) які причини відхилення технологічного процесу від нормативних вимог; в) чи обґрунтовані дані зміни технологічного процесу з погляду забезпечення екологічної безпеки виробництва; г) які технологічні причини викидів в обсязі (або з концентрацією шкідливих речовин), що перевищує гранично припустимі концентрації; д) яким був обсяг шкідливих викидів за певний період часу, з урахуванням обсягу випущеної продукції, особливостей технологічного процесу, коефіцієнта корисної дії очисних споруд і інших виробничих факторів; є) чи правильно технологічний процес відображений у відповідних облікових документах; ж) чи є паливо, сировина, використовувані на даному об'єкті, кондиційними, і якщо ні, то в чому це полягає і як позначається на виробничому процесі з погляду небезпеки для навколишнього середовища; з) які заходи вдосконалення технологічного процесу варто вжити з метою забезпечення екологічної безпеки

виробництва [14, с. 69; 15, с. 79].

Ще одним різновидом технічної експертизи є будівельно-технічна експертиза. Під час її призначення перед експертом ставляться, як правило, такі питання: а) наскільки правильно проведені проектні й дослідницькі роботи; б) чи допущені при проведенні будівельно-монтажних робіт відступи від проекту, і якщо так, то в чому вони полягали й чи могли негативно вплинути на якість об'єкта щодо його екологічної безпеки; в) чи відповідають будівельно-монтажні роботи, проведені при будіванні певного об'єкта, вимогам екологічної безпеки (у тому числі будівельним нормам і правилам, нормативним вимогам газово-пилових викидів), чи забезпечене будівництво надійними засобами відведення, очищення викидів в навколишнє середовище, і якщо ні, то в чому полягає невідповідність вимогам; г) чи одночасно з об'єктом здані очисні споруди [14, с. 69-70; 15, с. 80].

Гідрометеорологічна експертиза призначається при необхідності вирішити такі питання: а) у якому напрямі й на якій площі могли поширитися певні забруднюючі речовини від даного джерела викидів при певних метеорологічних умовах; б) яка повинна бути концентрація викинутих даним об'єктом забруднюючих речовин на даній території залежно від певних умов (відстань від об'єкта до зони забруднення, висота вивідних труб, обсяг викидів, напрям і швидкість вітру, температура повітря); в) в яку пору року й за який проміжок часу дані забруднюючі речовини могли переміститися на певну відстань у певному регіоні; г) чи могли отрутохімікати з певного об'єкта потрапити на вказану територію повітряним шляхом; д) які заходи щодо профілактики забруднень навколишнього середовища доцільно вжити на даному об'єкті з урахуванням місцевих гідрометеорологічних умов [15, с. 82].

Важливим завданням судово-медичної експертизи є встановлення причини, механізму захворювання або смерті людини, дійсних або можливих наслідків для людей, викликаних забрудненням природного середовища. Зазначена експертиза вирішує такі питання: яка причина смерті (або захворювання) даної особи; чи не наступила смерть (або хвороба) внаслідок

отруєння, і якщо так, то якою речовиною отруїлася людина; яким шляхом шкідлива речовина потрапила в організм певної особи (через дихальні шляхи, шкіру або інше); який характер ушкодження здоров'я освідчаного, чи не втратив він працездатність, і якщо так, то яка ступінь її втрати; до яких наслідків могло призвести потрапляння даної шкідливої речовини в організм людини при відсутності вчасної медичної допомоги; чи являє небезпеку для здоров'я людей певна концентрація даних забруднюючих речовин у виробничих викидах в атмосферне повітря [16, с. 180-187].

При розслідуванні порушень природоохоронних правил, які пов'язані з негативними наслідками для тваринного світу, може знадобитися призначення судово-ветеринарної експертизи [16, с. 366-368]. При необхідності визначення екологічних характеристик певного об'єкта пізнання (технічного проекту підприємства, певного виду діяльності або регіону) призначається екологічна експертиза. Вона здатна дати відповіді на такі питання: а) чи відповідає технічний проект даного підприємства вимогам екологічної безпеки, і якщо ні, то в чому полягає невідповідність; б) чи властиві даному регіону ознаки зони екологічного лиха й, при позитивній відповіді, у чому вони проявляються; в) чи потребує даний регіон особливого екологічного захисту, і якщо так, то до якої категорії він належить (заповідник, заказник, національний природний парк, пам'ятник природи, зелена зона); г) чи являє даний вид господарської діяльності загрозу для здоров'я людей, представників тваринного або рослинного світу [16, с. 368-369]. Питання, які вимагають використання відомостей з різних областей знання, вирішуються в рамках комплексної експертизи [14, с. 72-73]. Так, при визначенні величини заподіяної порушенням природоохоронних правил матеріальної шкоди поряд зі спеціальними знаннями в галузі економіки можуть знадобитися пізнання в агротехніці, зоотехніці або ветеринарії, залежно від того, чому саме заподіяна шкода – сільськогосподарським рослинам чи тваринам. Оптимальні заходи, необхідні для попередження порушень правил охорони тваринного світу, можуть бути визначені з комплексним використанням знань в галузі зоотехніки й

ветеринарії. Для встановлення можливості заподіяння шкоди навколишньому середовищу промисловими викидами, можуть знадобитися знання в галузі медицини, ветеринарії, агротехніки, зоотехніки тощо.

Експертизу у провадженнях про злочини проти довкілля слід призначати тільки тоді, коли в цьому є дійсна необхідність, коли без відповіді експерта на певні питання неможливо встановити істину в справі.

ВИСНОВКИ

Науково-технічний прогрес, сучасний розвиток виробництва, створення нових технологій супроводжуються значним впливом на стан навколишнього середовища, яке все більше піддається забрудненню. Останнє сягає у світовому масштабі та в окремих регіонах такого рівня, що загрожує не тільки здоров'ю, але й життю людей. Турбота про екологічне благополуччя стає важливим завданням держави, у зв'язку з чим вживаються заходи, спрямовані на попередження, припинення та профілактику всякого роду забруднень, що порушують нормальний екологічний баланс.

Екологічні правопорушення залежно від об'єкта посягань поділяють на такі види: 1) у галузі використання природних ресурсів (природноресурсові); 2) у галузі охорони навколишнього середовища (природоохоронні); 3) у галузі екологічної безпеки (екологонебезпечні).

За мірою екологічної небезпеки і заходами державного примусу екологічні правопорушення поділяються на: екологічний злочин; екологічне адміністративне правопорушення; екологічний дисциплінарний вчинок; екологічний майновий делікт.

Під злочинами проти довкілля слід розуміти передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, які посягають на навколишнє природне середовище чи його окремі сфери (повітря, землю, надра, води тощо).

Залежно від способу впливу на навколишнє середовище злочини проти довкілля класифіковано у такі групи:

- а) злочини, пов'язані із заволодінням або знищенням природних ресурсів;
- б) злочини, пов'язані із негативним впливом на природне середовище, його погіршенням;
- в) інші злочини проти довкілля (наприклад, пов'язані з порушенням правил поводження із небезпечними речовинами, ветеринарних правил і т.п., а також із порушенням режиму охоронюваних природних об'єктів).

За станом довкілля Україна на сьогодні залишається однією з екологонебезпечних країн Європи. Про це свідчить 44-а позиція України серед

180 країн у міжнародному рейтингу екологічних досягнень (Environmental Performance Index) за 2016 рік. Тому своєчасне виявлення та ефективне розслідування злочинів проти довкілля посідає важливе місце в діяльності правоохоронних органів України.

Зусилля науковців, спрямовані на розроблення криміналістичних засобів та методів розслідування екологічних злочинів, сприяли розвитку методики розслідування злочинів проти довкілля, удосконаленню їх криміналістичної характеристики, ролі спеціальних знань при розслідуванні таких злочинів. Однак саме рекомендації щодо прикладних аспектів використання спеціальних знань, на наш погляд, здатні наблизити суб'єкта розслідування до встановлення істини в кримінальному провадженні в найбільш ефективний спосіб.

Судова експертиза є найефективнішим засобом виконання слідчих завдань у справах про злочини проти довкілля. Найбільш типовими експертизами, що проводяться при розслідуванні зазначених злочинів, є: судово-хімічна, токсикологічна, радіологічна, технічна, технологічна, будівельно-технічна, агротехнічна, лісотехнічна, зоотехнічна, гідрометеорологічна, судово-медична, медико-санітарна, судово-ветеринарна та екологічна. Запорукою повного та всебічного експертного дослідження є якісне виявлення, фіксація та вилучення всіх слідів, спричинених порушенням норм екологічної безпеки. Зокрема, використання спеціалізованих програмно-апаратних комплексів для пошуку та вилучення під час слідчих (розшукових) дій інформаційних об'єктів може суттєво розширити можливості техніко-криміналістичного забезпечення розслідування екологічних злочинів.

Також, необхідно пам'ятати, що кожна конкретна людина як біологічна істота також є частиною екосистеми – складового елементу довкілля, тому злочини проти довкілля – це злочини проти нас самих. З огляду на незворотність екологічних змін в теперішньому часі та їх вплив на майбутнє всього людства, особливого значення набуває дієвість державної політики України щодо збереження екосистеми, збереження кожного з нас та нашого майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Поліщук Г. С. Криміналістична характеристика та запобігання злочинам проти довкілля (За матеріалами причорноморського регіону України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12. 00. 08 «кримінальне право кримінологія; кримінально-виконавче право» / Г. С. Поліщук. — К., 2006. — 20 с.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р. № 17
4. Копылов М.Н. Юридическая ответственность за экологические преступления / М.Н. Копылов. – М.: РУДН, 2004. – 221 С. 43.
5. Захарова В.А. Теория и практика расследования нарушений правил охраны и использования надр : дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. / В. А. Захарова. Псков, 2011. - С.51.
6. Мельник О.В. Запобігання злочинам щодо забруднення довкілля в Україні [Текст] : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08 /О.В. Мельник ; Нац. акад внутр. справ. – Київ., 2012. – 19 с.
7. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст]: підручник./ за ред.. М.І.Мельника, В.А. Клименка.- К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.
8. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст]: підручник./ за ред.. М.І.Мельника, В.А. Клименка.- К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.
9. Шульга А.М. Кримінально - правова охорона земель від забруднення або псування [Текст] : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08 / А.М. Шульга ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2004. – 20 с.
10. Лопашенко Н.А. Экологические преступления : учеб. пособ. / Н.А. Лопашенко. – СПб. : Юридический центр Прес, 2003. – 799 с.
11. Наказ № 639 від 10.12.2008 МОНПС України «Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні

державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря (Методика, п.1.5). – [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0048-09>

- 12.** Загальне положення про спеціальну Урядову комісію з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 843 від 14.06.02.]
- 13.** Загальне положення про спеціальну Урядову комісію з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 843 від 14.06.02.]
- 14.** Карагодин В.Н., Иванова Л.А. Методика расследования преступлений, связанных с загрязнением вод и атмосферы. – Екатеринбург, 2005.
- 15.** Селиванов Н.А. Скоромников К.С. Расследование преступных загрязнений природной среды: Учеб. пособие. — М., 1994
- 16.** Експертизи у судовій практиці: Наук.-практ. посіб. / За ред. В.Г. Гончаренка. – К., 2010

ДОДАТОК

Наслідки техногенних катастроф, що завдали шкоди навколишньому природньому середовищу та здоров'ю громадян в Україні

26 квітня 1986 року о 01 годині 24 хвилини на 4-му енергоблоці Чорнобильської АЕС пролунали послідовно два вибухи, які сповістили весь світ про трагедію планетарного масштабу минулого століття. Сталася потужна техногенна катастрофа на атомному об'єкті, яка принесла людські жертви, великі матеріальні та моральні збитки.

Наслідки Чорнобильської катастрофи:

- При радіаційному рівні понад 15 Кі на квадратний кілометр - життя людини неможливе
- Територія заповідника заражена від 15 до 1200Кі/км².
- Життя сюди не повернеться через сто років.

Наслідки аварії та їх вплив на здоров'я людини

Розлив фосфору на Львівщині.

У червні 2007 року біля села Ожидів у Львівській області перекинулися 15 цистерн з жовтим фосфором, що слідували із Казахстану до Польщі. Частина з них загорілися, отруйні пари стали поширюватися на багато кілометрів. До лікарні через отруєння парами фосфору потрапили понад 160 місцевих жителів, непоправної шкоди завдано природі.

Аварія на Бортницькій станції аерації.

17 січня 2012 року на Бортницькій станції аерації сталася аварія на самопливному Лівобережному колекторі діаметром 3000 мм поряд з насосною станцією першого підйому стався провал розмірами 10 на 10 м та глибиною 8 м. в результаті чого було нанесено великий матеріальний ущерб.

Пожежа на Вуглегірській ТЕС.

29 березня 2013 року у м. Світлодарськ (Дебальцеве) на Вуглегірській теплоелектростанції ДАЕК «Центренерго» на другому блоці сталося загоряння обладнання, яке перетирає вугілля в пил. В результаті пожежі люди потрапили до лікарень, а також є загиблі.

Повністю знищено 4 енергоблоки, на відновлення яких необхідно 173,5 млн грн.

Аварія на Горлівському «Стиролі».

Аварія в м. Горлівці сталася 6 серпня 2013 року на заводі ПАТ «Концерн Стирол». На міжцеховому аміачному колекторі сталася розгерметизація трубопроводу рідкого аміаку діаметром 150 мм і робочим тиском 12 атмосфер, і стався викид газу аміаку, а над заводом з'явилась біла хмара, яка швидко поширювалась. Унаслідок аварії шестеро осіб загинуло та 26 постраждало.

На той час аварія стала наймасштабнішою на підприємствах хімічної промисловості України за роки незалежності.

Пожежа на нафтобазі у Василькові.

8 червня 2015 року Васильківському районі Київської області, в селі Крячки (поряд з Глевахою) сталася пожежа, а пізніше вибух на нафтобазі БРСМ. Вогонь охопив вісім із сімнадцяти резервуарів із паливом де зберігалося близько 14 тисяч тонн нафтопродуктів. 10-кілометрову зону навколо епіцентру визнали небезпечною.

На території Баранівського району зовнішніми спостереженнями було зафіксовано погіршення екологічного стану річок Хомора та Случ, що супроводжувалося зміною запаху води, появою загиблої риби та маслянистої речовини на дні річок. 14.03.2016 Державною екологічною інспекцією України було проведено вимірювання показників складу та властивостей вод даних річок. Згідно висновку Державної санітарно-епідеміологічної служби України вода в р. Хомора не відповідає СанПин 4630-88 за вмістом забруднюючих речовин. Дана ситуація склалася внаслідок несанкціонованого скиду відходів виробництва ТОВ «Понінківська картонно-паперова фабрика» смт. Понінка Хмельницької області у р. Хомора, яка є притокою р. Случ та неналежного функціонування очисних споруд в м. Полонне.

Вибухи в Калинівці.

26 вересня 2017 відбувся вибух на 48-й арсеналі ЗСУ який був третім найбільшим в Україні після Сватового і Балаклії. На арсеналі зберігається 188 тис. тонн боєприпасів (10 тис. умовних вагонів) на площі 60 гектарів. Серед них – ракети системи залпового вогню «Смерч», «Ураган» і «Град». Однак Генштаб ЗСУ запевняє, що вибухи зафіксовані лише на майданчику танкових боєприпасів. Площа займання складає близько 10% від загальної площі арсеналу. З Калинівки та навколишніх сіл, що перебували в зоні ураження, евакуювали близько 30 тисяч осіб. Радіус ураження – 5 км,

Вирубка лісів призведе до порушення екологічного балансу

Ліси мають величезний вплив на клімат і стан ґрунтів і його несанкціоноване вирубування призведе до порушення екологічного балансу в Закарпатті.

